

ET EKSPERIMENT I INTERNASJONALE STUDIER — DAG HAMMARSKJÖLD-SEMINARET

Av professor, dr. EDVARD HAMBRO

DA GENERALSEKRETÆR Dag Hammarskjöld døde, ble det i forskjellige land samlet inn penger til et minnefond. Den svenske stiftelsen har i disse dager begynt sin virksomhet ved et seminar som ble holdt i Haag i Fredspalasset i seks av sommerens uker.

De nye stater og deres problemer opptok Dag Hammarskjöld meget sterkt og stiftelsen besluttet at rentene av fondets midler skulle benyttes til eliteundervisning av diplomater og universitetslærere fra disse land både i Afrika og i Asia.

Forskjellige stiftelser og organisasjoner har påtatt seg oppgaver på dette felt, men stiftelsens ledelse hadde inntrykk av at lite ble gjort på det rent folkerettslige felt. Samtidig følte de at folkeretten i dagens politiske situasjon kan og bør spille en meget stor rolle. Det internasjonale samarbeid utvides stadig. Det bygges på internasjonal organisasjon og denne igjen må bygges på folkerettens grunn. Det er derfor særdeles viktig at de folk som kommer til å lede de nye staters utenrikspolitikk har et intimt kjennskap til hva denne folkerett

er, hvorledes den skapes, hva den inneholder og hvordan den anvendes.

Dette byr imidlertid på store vanskeligheter i de nye stater fordi de ganske enkelt ikke har politikere og embedsmenn med de nødvendige forutsetninger.

Dertil kommer at disse stater som har vunnet sin uavhengighet ved politiske medler betrakter folkeretten med en viss grad av utålmodighet.

Hammarskjöld-stiftelsen mener at folkerettens betydning bør understrekes og valgte dette som emne for sitt første seminar. Den administrative ledelse ble lagt til Folkeretts Akademiet, hvor professor Frede Castberg er president i Curatoriet, og derfor har vært den øverste leder av dette seminar. Det er velkjent at den tidligere president Lord McNair også har vært meget interessert i foretagendet og at tidligere professor ved Columbia og ambassadør, nu dommer ved den Internasjonale Domstol i Haag, Phillip Jessup har vært meget aktiv.

Seminaret ble lagt til lokalene i

Fredspalasset hvor man også hadde det enestående bibliotek til rådighet.

Direktøren for seminaret som stod for den detaljerte planlegging og den daglige ledelse var norsk og han hadde to assisterende direktører hvorav den ene var en egyptisk professor mens den annen var fra Uganda.

De foredragsholdere som kom utenfra var også meget internasjonale. De kom fra England, Frankrike, Holland, Jugoslavia, Sverige og USA. Dessuten hørte deltagerne foredrag av den fungerende justissekretør ved den Internasjonale domstol og generalsekretæren ved den Faste Voldgiftsdomstol.

De emner som ble behandlet var menneskerettighetenes beskyttelse, de juridiske problemer som møter fremmed kapital i u-landene, folkerettsregler ved utnyttelsen av internasjonale elver samt forhandling og traktatavslutning.

Ved siden av disse emner som ble behandlet hver dag i en uke, var det kortere debatter om internasjonal tvistbehandling, om internasjonal luftrett og forholdet mellom folkerett og internasjonal privatrett.

Alle disse emner kan komme til å få eller har allerede praktisk betydning for de nye stater. Og hensikten ved dette seminar var å drøfte de praktiske sider ved problemene.

Derfor gikk det også som en rød tråd gjennom hele kurset at det

ikke er noen motsetning mellom folkerett og diplomati, mellom rett og politikk. Folkeretten er et av de midler som statene bruker i sin utenrikspolitikk og sitt diplomati.

Både gjennom foredragene og debattene fremgikk det at folkeretten har praktisk betydning ikke bare for de eldre stater, men også — og i minst like høy grad — for de nye stater.

Det var ikke noen som hevdet at de nye stater ikke var bundet av den alminnelige folkerett.

Arbeidet var lagt slik opp at en hel uke var satt av til drøftelsen av hvert hovedemne. Deltagerne skrev en rapport om et enkelt utvalgt emne. I begynnelsen av uken kom en foreleser og fremstillet hovedlinjene i vedkommende problem. Derefter hadde deltagerne en lengere spørre- og debatt-time med ham mens resten av uken ble brukt til drøftelser dels av det han hadde sagt og dels av det som deltagerne selv hadde fremlagt i sine skrevne rapporter.

Medlemmene var oppdelt i to grupper, en engelsktalende og en fransktalende. De to assisterende direktører overtok ledelsen av hver sin gruppe mens direktøren deltok avvekslende i de to grupper. Og i begynnelsen av uken ble de to grupper samlet til felles spørretime.

Dette sprogsprøsmålet er ikke bare av teknisk art. Det er av grunnleggende praktisk og politisk betydning.

Denne gang var deltagerne ut-

valgt slik at det skulle være en likevekt mellom de to sprog, halvdel kom fra engelsktalende land, nemlig Cyprus, Jamaica, Ghana, Kenya, Nigeria, Sudan og Syria. Den annen halvdel kom fra fransk talende land, nemlig Cameroun, Dahomey, Mali, Mauretania, Senegal, Tchad, Togo og Tunis.

Alle deltagerne var embedsmenn. Den ene som var regjeringens generalsekretær var også medlem av regjeringen og statsråd. To av dem var generalsekretærer i sine respektive utenriksdepartementer, en var utpekt som ambassadør til FN. Bare to av dem var universitetslærere, men disse to tjenestegjorde også som folkerettskonsulenter for sine regjeringer, eller vil komme til å gjøre det i fremtiden.

Deres intellektuelle bakgrunn var forskjellig. Man må vel kunne si som en slags alminnelig regel at de som kom fra de engelsktalende land stort sett var mere praktisk innstillet og kom mere direkte fra det politiske og administrative liv mens de fransktalende stort sett var mere akademisk innstillet. Noen av dem var også — og det ligger i sakens natur — meget politisk innstillet. Hvordan kan ledere fra nye stater være annet? Men man hadde et bestemt inntrykk av at Frankrike hadde forsøkt mere bevisst å arbeide frem en intellektuell elite som nød godt av alle de samme fordeler som den franske elite, det vil si de samme akademiske fordeler, den samme

høye utdannelse og den samme intellektuelle trening.

Jeg tror man må kunne si at nivået var meget høyt. Debattene lå ikke under tilsvarende debatter ved amerikanske og europeiske universiteter. De tilhører de mest stimulerende ordskifter jeg har vært med på noe sted. Og de beste av deltagerne var helt fremragende folk.

Det var til tide vanskelig å holde debattene til de juridiske spørsmål. Og dette var jo meningen. Det var et juridisk seminar. Politikken skulle være banlyst. Men hvordan kan man holde politiske målsetninger bort, når man drøfte menneskerettigheter og beskyttelsen av minoriteter? Hvordan kan historie og utenrikspolitikk forsvinne, når man drøfter fordelingen av Nilens vande? Hvordan kan en boycott av Sør Afrika forties, når man drøfter internasjonal lufttrafikk i Afrika?

Og det er ikke skadelig at disse spørsmål drøftes på en slik måte at man fornemmer sammenhengen mellom jus og politikk. Slikt er sunt både for juristen og politikerne. Det som her var det vesentligste, var at disse folk som i dag er eller imorgon blir ledere av utenrikspolitikken i disse land ser at sakene også har en juridisk side og at denne ikke er uten betydning.

Og samtalene både rundt bordet i seminarrummet og mann og mann imellom viste at denne forståelse fantes.

I løpet av de seks uker lærte disse

femten deltagere sikkert ikke rent lite praktisk folkerett. Men den positive kunnskap de fikk, er for lite å regne sammenlignet med verdien av det daglige samvær i Haag. I intense drøftelser lærte de hverandres synspunkter å kjenne. De fikk også personlig kontakt med en rekke meget kjente vitenskapsmenn av internasjonalt ry. Og disse eksperter utenfra lærte også meget av sine samtaler med disse yngre, men allerede ganske erfarne, ledere fra de nye stater.

Det var til tider vanskelig å drive et seminar på to sprog og det ligger nær å spørre om det ikke ville være klokt i fremtiden — hvis dette seminaret kommer til å fortsette — å dele det opp i et engelsk seminar ett år og et fransk seminar et annet år. Man ville sikkert spare tid og anstrengelse på denne måte. Men man ville tape noe særdeles vesentlig, nemlig kontakten mellom folk fra disse to sproggrupper. Alle som deltok i årets seminar hadde en sterk fornemmelse av at plenarmøtene var de mest vesentlige. Der fikk de fransktalende og de enkelsktalende møte hverandre og lære hverandres synspunkter. De fikk her et møtested som de ellers meget vanskelig finner. Sproggrensen i Afrika er et alvorlig og splittende fenomen. Det hender så altfor ofte at bare fransktalende eller bare engelsktalende afrikanere kommer sammen. Flere av deltagerne i årets seminar følte at Seminaret hadde gjort en vesentlig

innsats ved å skape et møtested for disse to grupper av afrikanere.

Efter disse sommeruker i Haag sitter man selvsagt igjen med mange spørsmål.

Det første og mest påtrengende av dem er om deltagerne har fått utbytte av disse ukene de arbeidet sammen. Svaret er helt sikkert at de som ledet arbeidet har hatt et rikt utbytte av samværet med studentene. Det er alltid sunt og godt å komme bort fra sine hjemlige forhold og gjennomdrøfte problemer med folk fra andre land, fra andre miljø og med en annen bakgrunn.

Forholdet mellom de såkalte nye og de gamle stater er sikkert et av de viktigste problemkomplekser vi har i verden i dag. Og de problemer som må løses kan ganske sikkert ikke løses uten intimt samarbeid og til et slikt samarbeid kreves ikke bare kunnskaper, men også forståelse.

For seminarledelsen var ukene også menneskelig sett berikende fordi de knyttet personlige vennskapsbånd med noen særdeles begavede og meget tiltalende menn fra de nye stater.

Hovedsaken er imidlertid ikke at ledelsen hadde utbytte av seminaret eller at de juridiske eksperter som talte til studentene og diskuterte med dem efter sine forelesninger hadde utbytte av dette eksperimentet. Det viktigste er selvsagt at deltagerne fra de nye stater hadde utbytte av de uker de tilbragte i Fredspalasset. Dette kan

bare de selv fortelle oss. Vi hadde inntrykk av at de hadde utbytte av seminaret. Samtalene gikk meget livlig. De deltok alle meget aktivt, hvilket de antagelig ikke ville ha gjort hvis de ikke mente det var bryderiet verd. Men intet av dette er bevis. For samtalene vill ha gått livlig i alle tilfelle. Og når de først var kommet til Haag, måtte de gjøre det beste ut av sitt opphold. Heller ikke er det helt avgjørende at de selv sa at de hadde utbytte av dette oppholdet. For de var elskverdige og høflige mennesker som i alle tilfelle ville ha uttalt sin glede og takknemlighet efter et slikt samvær.

Men hvis man har lov til å bygge noe på alle disse inntrykk sammenlagt, sitter vi igjen med en sterk og gledelig fornemmelse av at seminaret har vært nyttig og vellykket.

Vi håper og tror at de som reiste tilbake til sine land gjorde det med bedre kunnskaper og større forståelse. Kunnskapsmengden kan jo ikke bli vesentlig i et seks ukers kursus. Men grunnlaget ble lagt for en fornemmelse av at rett og orden har stor betydning i det mellomfolkelige liv og at folkeretten ikke bare et vestlig påfunn, men et nyttig samarbeidsgrunnlag for fremtiden. Og de har fått et forsterket inntrykk av at diplomater og rettslærde fra deres del av verden og fra vår del, har felles problemer å løse og for en stor del en felles målsetting.

Som et eksperiment i internasjonal undervisning har seminaret vært befruktende. Og vi tror også at det har vært verdifullt som forskning på å skape vennskap og forståelse mellom folk av forskjellig nasjonalitet og bakgrunn.